

زستانی سوور

سهرکووتکردنی راپه رپنی ۲۰۲۵-۲۶ له کۆمارى ئیسلامى ئیران: راپورتیکی به لگه نامه یی

۸-۹ کانوونى دووهم خویناویتترین شهوان	+200 شار، هه موو ۳۱ پارێزگاگه	+100,000 دهستگیرکراون	+42,000 خۆپیشاندهر کوژراون
---	--	--	---

کۆکراوه تهوه له ئهرشيفى گشتى له iranholocaust.org. پرۆژه ی به لگه نامه یی سهر به خۆیه؛ په یوه ندى به ههچ حكومهت، پارتىكى سياسى يان پێكخراوى ئۆپوزىسيۆنه وه نیه. بلاكراوه تهوه له ژێر مۆله تی CC BY 4.0.

پوخته ی به پړیوه به رایه تی

له نېوان کۆتایی کانوونی یه که می 2025 و شوباتی 2026 دا، کۆماری ئیسلامی ئێران پووبه پړووی گه وره ترین جوولای ناپه زایه تی به رده وام له میژووی خۆیدا بووه. خۆپیشاندانه کان که له زیاتر له 200 شار له سهرجه م 31 پارێزگا که دا تۆمارکران، به ته قه ی راسته وخو، ده ستگیرکردنی به کۆمه ل و، له کانوونی دووه می 2026 هوه، له سیداره دانی خیرا کراوی خۆپیشاندهره ده ستگیرکراوه کان وه لām درانه وه.

ئهم راپۆرت ته تۆماری گشتیی پارێزراو له ئهرشیفه که له iranholocaust.org کۆده کاته وه: کرۆنۆلۆژیای ناپه زایه تیبه کان، پووداوه کانی شه وه کانی 8 و 9 ی کانوونی دووه می 2026، ژماره ی قوربانیا ن و ده ستگیرکراوه کان که له لایه ن چاودێره سهر به خۆکانه وه کۆکراوه ته وه، دامه زراوه کانی ئه نجامده ی سهرکو تکرده که، و وه لāmی حکومه ته بیانییه کان و ده زگا فره لایه نه کان. هه موو به شیک له لاپه ره ی بلاو کراوه ی هاوشپوه ی ئهرشیفه که وه رگیراوه، که سهرچاوه ی هه ر بابه تیک له خۆده گریت.

ژماره ئاماژه ی پیکراوه کانی ئێره به راوردن که له بارودۆخیکی سنووردارکردنی ئینته رنێت، دادگای داخراو و ره تکرده وه ی ده سترا گه یشتن به لیکۆله رانی سهر به خۆدا کۆکراوه ته وه. پێویسته وه ک که متری نیکی به به لگه وه رگیرین نه ک کۆی گشتیی یه کلایبوه وه؛ سنووردارکردنه کان له به شی 7 دا خراونه ته پوو.

دۆزینه وه سهره کییه کان

1. هیزی کوشنده دژی خۆپیشاندهرانی بێ چه ک وه ک پێگه یه کی ئاسایی کۆنترۆلکردنی جه ماوه ر به کارهاتوه، نه ک وه ک وه لāmیکێ نااسایی بۆ توندوتیژی.
2. شه وه کانی 8 و 9 ی کانوونی دووه می 2026 کوشنده ترین ماوه ی تۆمارکراوی راپه رپه نه که نیشان ده که ن، به جۆریک ره شت له پارێزگای گیلان زۆرتین ژماره ی کۆزراوی یه ک شه ی تۆمارکردوه.
3. له سیداره دانه کان که دای دادگایکردنی داخراو، به بێ پارێزه ی هه لبژاردی تۆمه تبار و به دانپێدانان که تۆمه تباره کان وتیان به زۆر لێیان وه رگیراوه، به دڕێژیای ماوه که به رده وام بوو.
4. داخستنی په یوه ندیه یه کان هاوکات له گه ل قورسترین ئۆپه راسیۆنه کاند سهرپنران، که تۆمارکردنی هاوکاته ی پووداوه کان سست ده کات و ژماره ی قوربانیا ن تۆمارکراو که م ده کاته وه.
5. کاردانه وه ی نپوده وه لته ی تا راده یه کی زۆر را گه یانن بوو. لیدوانه کانی نیگه رانی به ده گمه ن هاوته ریب بوون له گه ل سزاکانی بیکهاته یی، که مکردنه وه ی په یوه ندیه یه کان یان ئاراسته کردن بۆ میکانیزمه کانی لێپرسینه وه.
6. بنچینه ی به لگه نامه یی به هۆکاری ده ولت ناته واوه. چاودێرانی سهر به خو، خیزانه کان و تۆره کانی دیاسپۆرا وه ک که نالی سهره کی دۆکیومینتکردن ماونه ته وه.

ناوه پۆک

1. پاشخان: چۆن راپه رپه نه که ده ستی پیکرد
2. کرۆنۆلۆژیای ناپه زایه تیبه کان
3. شه وه کانی 8-9 ی کانوونی دووه می 2026
4. قوربانیه یه کان، گرته کان و له سیداره دانه کان
5. ئامپری سهرکو تکردن
6. وه لāmی نپوده وه لته ی
7. میتۆدۆلۆژی و سنووردارکردنه کان
8. پێرستی ناوی کۆزراوان: کۆزراوان، به ناوه وه
8. راسپاردنه کان
- پاشکۆ: سهرچاوه و داتا کان

تییینی ناوه پۆک: ئهم راپۆرت ته باسی کوشتن، نه شه که نه جده ان، مردن له زیندان، توندوتیژی سیکسی و له سیداره دان ده کات، له وانه شی مندالان.

پاشخان: چۆن راپەڕینە کە دەستی پێکرد

هۆکارەکانی پشت راپەڕینی ئیستا، ئەوەی چی جیای دەکاتەوێ لە شەپۆلە پێشووەکانی خۆپیشاندان، و چۆن دەوڵەت وەلامی داوێتەوێ.

وەلامی کورت. ئێرانییەکان خۆپیشاندان دەکەن چونکە چوار دەیهی ناپەزایەتی پێکەوێ کۆبوونەتەوێ: حجابی ناچاری و چاودێری لەشی ژنان، لەسێدارەدانی بەکۆمەڵ، دارووخانی ئابووری، و نەبوونی پێداویستییه بنەڕەتییهکانی وەک ئاو و کارەبا. شەپۆلەکە ئیستا لە کۆتاییهکانی کانونی بەکەمی ۲۰۲۵ دەستی پێکرد و بۆ زیاتر لە ۲۰۰ شار ڤلاو بوو، کە بە تەقەیی راستەوخو، دەستگیرکردنی بەکۆمەڵ و داخستنی ئینتەرنێت رووبەرپوو بوو.

خەڵک بەسەر چی خۆپیشاندان دەکەن؟

- **حجابی ناچاری و چاودێری لەشی ژنان.** پاترۆلی پێنما، چاودێری ژنان لەناو ئۆتۆمبیل و شوینی کاردا، و مردنی مەهسا ئەمین لە سالی ۱۳۹۷ هه‌شتا هه‌مما کۆنترۆلی دەوڵەتە بەسەر ژبانی تایبەتیدا.
- **لەسێدارەدان.** ئێران زیاتر لە هەر ولاتیکی تر بێجگە لە چین کەس لەسێدارە دەدات، لەنێواندا خۆپیشاندەرانی کە دواي دادگاییکردنی پووچەڵ تاوانبار کراون. سەیری لەسێدارەدانەکان.
- **دارووخانی ئابووری.** بەهای دراو، هەلکشان و مووچەیی نەدراو بوو، ئەوەی بەشێکی زۆری چینی ناوهراستی مووچەخۆر بکەوێ ناو هەزاریهوێ.
- **شکستی ژێرخان.** بڕینی کارەبا بە نۆرە، کەمی گاز لە زستاندا و کەمییهکی توندی ئاو بوو، ئەوەی خۆپیشاندان لە شارەکانی پارێزگاگاندا کە لە شەپۆلە پێشووەکاندا بێدەنگ بوون.
- **پێگایەکی بۆ گۆران نییه.** هەلبژاردنی چاودێریکراو، پارێزەرانی زیندانیکراو و پۆژنامە داخراوەکان شەقام بە تاکە پێگای ماوێ جێدەهێن.

خۆپیشاندانەکانی ئیستا کە دەستی پێکرد؟

پاترۆلی زستانی سوور راپەڕین لە کۆتایی مانگی دەی سالی ۲۰۲۵ دەستی پێکرد و لە مانگی یەکی سالی ۲۰۲۶ دا بە توندی زیادیکرد. شەوهەکانی ۸ و ۹ مانگی یەکی سالی ۲۰۲۶ زۆرتەری ژمارەیی کوژراو لە یەک شەویدا بەخۆیهوێ بینی، کە ڕه‌شت خراپترین شاری تووشبوو بوو.

ئەمە چ جیاوازییهکی لەگەڵ سالی ۲۰۰۹، ۲۰۱۹ و ۲۰۲۲ دا هه‌یه؟

شەپۆل	هۆکاری راستەوخو	داواکاری سەرەکی
بزووتنەوێ سەوزی ۲۰۰۹	هەلبژاردنی سەرۆکایه‌تی کێشەدار	چاکسازی لە ناو سیستەمه‌که‌دا
ئابانی ۲۰۱۹	بەرزبوونەوێ نرخێ بەزین	پزگاریبوونی ئابووری؛ پاشان گۆڕینی پزیم
ژن، ژبان، ئازادی ۲۰۲۲	مردنی مەهسا ئەمین	کۆتاییهێنان بە حجابی ناچاری و حوکمی ئایینی
زستانی سووری ۲۰۲۵-۲۰۲۶	کوژراو: نرخەکان، بڕینی کارەبا، لەسێدارەدان	کۆتاییهێنان بە کۆماری ئیسلامی

راپەڕینی ۲۰۲۶ی ئێران — زستانی خویناوی: کرۆنۆلۆژیا، شارەکان، قوربانییهکان، و چۆنیەتی رووبەرپووونەوێ خۆپیشاندەرانی ئێرانی لەگەڵ سەرکوتی کۆماری ئیسلامی.

راپەڕینەکە.

چل و حەوت سال، لە چواردە بەشی توندوتیژی دەوڵەت — لە سەربانی قوتابخانەیی رەفا تا شەقامەکانی رەشت.

سەرەتا — تەلارسازیی سەرکوت.

Q: سیستەمی سەرکوتی کۆماری ئیسلامی دواي سالی ۱۹۷۹ چۆن دروست بوو؟

لە شەوی ۱۵ی شوباتی ۱۹۷۹، سێ پۆژ دواي گەڕانەوێ خومەینی، چوار جەنەرالی سوپای شا لەسەر سەربانی قوتابخانەیی رەفا لە تاران لەسێدارە دران. ئەوان لەلایەن دادگایه‌کی شۆڕشگێڕی تاکەکەسییهوێ بە سەرۆکایه‌تی **Sadegh Khalkhali**, "دادوهری سێدارە" دادگایی کران. لە ماوێ دە مانگدا، دەوڵەتی نوێ زیاتر لە ۵۰۰ کەسی لەسێدارە دا. شێوێ دامەزراوێی کۆماری ئیسلامی — دادگاکی شۆڕش، گەشتەکانی رەوشت، سوپای پاسداران، لێژنەکانی مەرگ — لەو مانگە یەکەماندا دارپێژران.

ئاماژەپێکراو: Boroumand Center, Amnesty International (۱۹۸۰)، ئێروند ئەبراهاامیان، *دانپێدانانە ئەشکەنجەدراوێکان*.

سەردەمی تیرۆر.

دوای ئەوەی خۆپیشاندانی جەماوەری ۲۰ی حوزەیرانی ۱۹۸۱ تیکشکێنرا، رژێم پووی کردە چەپەکان، پارتی توودە، گروپە چەپە سەربەخۆکان، و کۆمەڵگەی بەهایی. Amnesty بە لایەنی کەمەووە ۲,۹۴۶ لەسێدارەدانێ تەنھا لە سالی ۱۹۸۱ دا بەلگەدار کردووە؛ ژمارە راستەقینەکە زۆر لەوە زیاترە. **Asadollah Lajevardi**، داواکاری گشتی لە ئێفین، بوو بە تەلارسازی ئەشکەنجە و لەسێدارەدانێ بەکۆمەڵ. تا سالی ۱۹۸۲ زۆربەي رێکخراوە سەرەکییەکانی ئۆپوزیسیۆن لەناوچوو بوون، سەرکردەکانیان کوژران، و ئەندامەکانیان ناچار کران بچنە ژێرزەمینەکان یان بۆ تاراوگە.

سەرچاوەکان: Amnesty International, Boroumand Center, Bahá'í International Community.

کۆمەڵکۆژییەکانی زیندانەکان.

Q: لەسێدارەدانە بەکۆمەڵەکانی زیندانیانی سیاسی ئێران لە سالی ۱۹۸۸ چی بوون؟

لە دوای فەتوای نەینیی خومەینی لە کۆتایی تەمموزی ۱۹۸۸، "لێژنەکانی مەرگ" لە ئێفین، گەوهەردەشت، و زیندانەکانی سەرئەسەری ولایت لێپرسینەوێیان لەگەڵ زیندانیانی سیاسی کرد — کە زۆربەیان پێشتر سزاکانیان بەسەردا سەپێنرابوو — بۆ ماوەی چەند خولەکی بۆ ھەر کەسێک. ئەوانە ئامادە نەبوون دەستبەرداری بیروباوەرەکانیان بن، لەسێدارە دران. خەمڵاندنەکان لە نیوان ۴,۵۰۰ بۆ زیاتر لە ۳۰,۰۰۰ لەسێدارەدراو لە ماوەی دوو مانگدا دەگۆرێت. تەرمەکان لە گۆرە بەکۆمەڵە بێناوەکان لە **Khavaran** و شوینەکانی دیکە ئێژران؛ تا ئەمڕۆش خێزانەکانیان لە شینگێران بۆ مردوووەکانیان قەدەغە کراون.

ئایەتوڵڵای مەزن **Hossein-Ali Montazeri**، کە ئەو کات جێنشینی دیاریکراوی خومەینی بوو، دژی کوشتنەکان وەستایەو: “گەورەترین ناوان لە کۆماری ئیسلامیدا، کە مێژوو بەھۆیەووە سەرزەنشتمان دەکات، بە فەرمانی ئیوہ ئەنجام دراوہ.” ئەو لە جێنشینی لادرا.

سەرچاوەکان: Amnesty: نەینییە خویناویییەکان (2018), Iran Human Rights Documentation Center.

کروڻو لوڙيای نارہ زايہ تيبہ کان

چۆنیه تی ده‌ستپێکی زستانی سوور: دارمانی ریال، رپۆره‌سمی بازار، و یه‌که‌مین ره‌شتابیه‌کانی کانوونی یه‌که‌می ۲۰۲۵.

پاڤەڤىنەكە كە خوڭناوئىترىن مانگى مېژووى كۆمارى ئىسلامىي بەرھەم ھېنا، لە ۸ى كانوونى دووھ دەستى پى نەكرد. پىنج ھەفتە پىشتەر، بە دارمانى دراو و داخستنى بازار دەستى پىكرد. ئەم پەرەيە كانوونى يەكەمى ۲۰۲۵ بە شىۋەي خۆي تۆمار دەكات.

چەند كەس كۆزئان؟ تەواۋى شوپىنگەتوۋى ژمارەى مردوۋەكانى ئىران — ژمارەى پشتراستكراۋى ناوہكان، ئامارى فەرمى و بۆشايى نيوانيان، بەپېيى ماوہ.

رۈڭ بە رۈڭ

سەرەتای کانوونی	پایل دەشکیت
یەکەم	دراوەکە بەرمو ۱۲۰,۰۰۰ تۆمان بەرامبەر بە دۆلار خزای. نرخى نان، دەرمان و سووتەمەنى هەفتانە بەرز دەبوو.و.ه. لە تاران، کەرەج و ئەسفەهاندا، رەشتایى شەش بۆ هەشت کاتژمێر لە پۆژیکدا ناسایی بوو.
ناوەراستی کانوونی	پێۆرەسمى بازار دەست پى دەکات
یەکەم	بازرگانانى بازارى گەورەى تاران بەهۆى نرخى ئالوگۆڤ و پاککردنەوى هاوردەووە دوکانەکانیان داخست. پێۆرەسمەکان لە ماوێ چەند پۆژیکدا بۆ تەورژى، ئەسفەهان و مەشەهد بڵاو بوونەو.
کۆتایى کانوونی	لە نرخەو بۆ سىستەم
یەکەم	هۆنراوەکان لە نرخى ژپانەو بە خودى دەوڵەت گواسترانەو. خۆپیشاندان لە زیاتر لە ۱۸۰ شاردا راپۆرت کرا. شۆڤىرى بارهههگران و کرێکارانى پیکهاتهى پەتروکیمىایى بە راگرتنى خولگەى پەيوەندىيان پێوه کرد.
۲۸-۳۱ى کانوونی	یەکەمین کوژران و یەکەمین رەشتابىیه
یەکەم	هێزەکانى ناساپش لە چەندین شارۆچکەى پارێزگاگاندا تەقەیان لە خەلک کرد. ئىنتەرنێتى مۆبايل لە شهواندا لە پارێزگاگانى کوردستان و بەلۇجستان کەمکرایەو — هەمان شێوازەى کە پيش کوشتنەکانى رپپەندان ڤوویدا.

بۆچی کانونى يەكەم گرنگە

کوشته‌کانی رڼبېندان به شپوه‌یکې ناسایي راپورټ ده‌کړېن وه که له ۸ مانگوه ده‌ستی پیکردیبت. به‌لام وا نه‌بوو. کانونوې په‌که‌مې ۲۰۲۵ نه‌و کاته‌یه که خۆپېشان‌دانه‌که گۆرانکاری به‌سهردا هات: له مانگرتنی بازار به‌سهر نرخي ئالوگۆږه‌وه بۆ جولانه‌وه‌یکې نېشتمانی دژي سیستم، و له کۆنترۆلی پۆلیسه‌وه بۆ په‌که‌م به‌کاره‌ینانی چه‌کی زیندوو و رڼگریدکړنی ئینته‌رنیټی ناوچه‌یی. ههر توخمیکي دوو شه‌وه‌که له هه‌فته‌ی کۆتایی کانونوې په‌که‌مدا راه‌پن‌رابوو.

هه‌روه‌ها جوگرافیاكەش روون ده‌كاته‌وه. راپه‌په‌نه‌كه‌ له‌ باكووری تاران ده‌ستی پێنه‌ كرد. له‌ ناوچه‌ بازرگانیه‌كان و پارێزگاكانه‌وه‌ ده‌ستی پێكرد — ره‌شت، نه‌یشابور، مه‌روه‌ده‌شت، جوانرود، ئه‌زنا، كرماشان — شوێنه‌كانی كه‌ هه‌ج نووسینگه‌ی راپۆرتكردن و هه‌ج په‌هناپێكیان نه‌بوو.

ئەو ھەي لە كانوونی يەكەمدا ژمێردرا

هیچ چاودیریک ژماره یه کی ته‌ن‌ها کانونی یه که می‌بلاو نه کرده‌وه. لیستی زستانه‌ی سووری پشتراستکراوی هه‌رانا، که له ۲۳ ی شوباتی ۲۰۲۶دا به ۷،۰۰۷ مردنی پشتراستکراو داخرا، کۆتایی کانونی یه که می‌۲۰۲۵ وه ک سه‌ره‌تای ماوه که ده‌بینیّت. ژماره‌ی فره‌می حکوومه‌ت که ۳،۱۱۷ بوو، له ۱ ی شوباتی ۲۰۲۶دا بلاوکرا یه‌وه، هه‌مان ماوه دگرێته‌وه.

پووداوەکانی ئێران لە کانونی دووهمی ۲۰۲۶: تۆمارێکی بەرپێکەوتی خۆپیشاندانەکانی زستانی سوور، دوو شەوی ۸ و ۹ کانونی دووهم، کۆمەڵکوژیی رەشت، و هەموو ژمارەي کۆژاوانی بڵاوکراوە.

بەيوەندىدار: ئىسرائىل، ئەمىرىكا ۋە ئىران — چۆن ئىيرانىيە كان ھېرشەكانيان بىنى: شەرى دوازە رۇۋەى حوزەيرانى ۲۰۲۵، ئۆپەراسىۋىنى توۋرەىى گەۋرە لە ۲۰۲۶، تۆمارى نىشانەكراۋەكان، ۋ ھاۋولاتيانى كۆژراۋ بەھەر حال.

له سی و یهک پوژدا، بزووتنه‌وه‌یه‌کی خۆپیشان‌دان که به‌هۆی نرخ و په‌شۆبیه‌وه ده‌ستی پێکړد، بووه کوشنده‌ترین پووبه‌پووبوونه‌وه‌ی نیاوان کۆماري ئیسلامی و هاوولاتیانی خۆی له‌ سالێ ۱۹۷۹ه‌.و. ئهم‌ په‌رهبه‌ پووداو‌ه‌کان تۆمار ده‌کات، پوژ به‌ پوژ، و هه‌موو ژماره‌ی کۆژاوانی بلاوکراوه‌ له‌ ته‌نیشته‌ به‌کدا داده‌نێت بۆ ئه‌وه‌ی خۆپنه‌ران به‌ ته‌واوی بیه‌نن له‌ کۆیدا جیاوازی هه‌به‌.

چەند كەس كۆزراڭ؟ تەواو كەي بېيىنە پېرستى رېژەي مردنەكانى ئىيران — ژمارەي پشتراستكراو كەكانى ناو بە ناو، ئامارى فەرمى و بۇشايى نېوانيان، بە پېيى ماو.

رۆژ به رۆژ

۲۱ کانوونی	پیش سهرکتکردنه که
یه کهمی ۲۰۲۵ - ۳ کانوونی دووهمی	ریخراوهی عهفوی نیوده و له تی و چاودیری مافی مرؤف به لایه نی که مهوه ۲۸ خویپشانده و ریپوار له ۱۳ شارد له ۸ پاریزگادا کوژراون. له مهله کشاهی، پاریزگای ئیلام، پهزا عهزیززاده، له تیف که ریمی، مهدی ئیمامیپور، فارس (موحسین) ئاغا محهممه دی و محهممه درهزا که رمی له لایه نی هیزه کانی سوپای پاسدارانه وه به تهقه کردن له ناوه دی بکه یه کی به سیج کوژران. له نه زنا، پاریزگای لورستان، وه هب موسوی، مسته فا فه لاجی، شایان نه سه ده لاهی، نه حمه درهزا نه مهنی، پهزا مژادی عه بدولوه ند و ته ها سه فه ری - شازده سالان، تهرمه که ی له خیزانه که ی راگرا بوو - کوژران.
۳ کانوونی دووهم	نامازه که له لوته که وه
۵ کانوونی دووهم	نه رمی نییه
۸ - ۹ کانوونی دووهم	دوو شه وه که
۲۲ کانوونی دووهم	خه ملاندنی نه ته وه یه کگرتووه کان
۲۲ - ۲۴ کانوونی دووهم	رپورتی ناوخوی ریژن
۲۵ کانوونی دووهم	دوو بلاو کراوه، دوو ژماره
۱ شو بات	ژماره ی فه رمی
۲۳ شو بات	رپورتی زستانی سوور

هه موو ژماره ی مردنه بلاو کراوه کان

هیچ لیکۆلینه وه یه کی سهر به خو له ناوخوی ئیراندا ریگی پینه دراوه. نه مه نه و ژمارانه یه که تا شوباتی ۲۰۲۶ له تۆماریکی گشتیه وه به رده ستن، له گه ل سهرچاوه کانیا ن.

سهرچاوه	مردوو	تیبینی
حکومه تی ئیران (۱ شو باتی ۲۰۲۶)	3,117	ژماره ی فه رمی، به ۲۱۴ هیزی ئاسایشه وه
HRANA، زستانی سوور (۲۳ شو باتی ۲۰۲۶)	7,007	لیستی پشتراستکراوی ناو؛ ۱۱,۷۴۴ دۆسیه هیشتا له ژیر پیداجوونه وه دان
Iran International (لیستی ناو)	6,634	ناوه کانی به شیوه یه کی سهر به خو کۆکراونه ته وه
رپورتیری تایبه تی نه ته وه یه کگرتووه کان (۲۲ کانوونی دووهمی ۲۰۲۶)	+20,000	وه ک رهنه که مترین ئاستیک راگه یه ندراره، نه ک ژماره یه کی پشتراستکراو
رپورتی په رله مانی رژیوی	27,500	رژیوی پشتراسته کراو
Time (۲۵ کانوونی دووهمی ۲۰۲۶)	30,304	تۆماره کانی نه خو شخانه بۆ ته نها ۸-۹ کانوونی دووهم
رپورته هه والگریه رژیو کراوه کانی IRGC	33,000-36,500	رژیوی پشتراسته کراو، زیاتر له ۴۰۰ شار

Iran International دۇنيىيەدە كە كەمتر لە ۱۰۰ ناو لە نىوان لىستەكەى خۇى و لىستى حكومەتدا ھاوبەشە. ھەر كام لەم ژمارەش كە لە لىكۆلنەوھى سەربەخۇدا بىننەتەو، كەمترىن پۇيوى باوھەپىكراو وا دەكات ۸-۹ى كانوونى دووھى ۲۰۲۶ بىننەتە خويناوئىترىن رووداوى سەركوتكردىنى دوو پۇژە لە مېژووى ئىرانى مۇدېرن.

ئەو مانگەى كە ژمارەكان جىگىر بوون، سەرۆك كۆمار داواى لىبوردىنى كرد، و جەنگ دەستى پىكرى.

پەيوەندىدار: ئىسرائىل، ئەمىرىكا و ئىران — چۆن ئىرانىيەكان ھىرشەكانىان بىنى: جەنگى دوازە پۇژەى حوزەپرانى ۲۰۲۵، ئۇپەراسىيۇنى تووپرەبى ئىيىك لە ۲۰۲۶، تۆمارى نىشانەدانان، و ئەو ھاوولائىيانەى كە بە ھەر حالىك كۆزان.

شوباتى ۲۰۲۶ زستانى سوورى داخست و شتىكى تىرى كردهو. ئەم پەريە پۇژ بە پۇژ تۆمارى مانگەكە دەكات: ژمارە كۆزراو پكابەرەكان كە لەو بلاوكرانەو، پەكەم داواى لىبوردىنى سەرۆك كۆمار لە مېژووى كۆمارى ئىسلامىدا، و ھەلمەتى سەربازى كە لە پۇژى كۆتايىدا دەستى پىكرى.

چەند كەس كۆزان؟ تەواوھەكەى بىننە شوئىنكەوتووى ژمارەى كۆزراوانى ئىران — پىرستى ناوھ پىشتراستكراوھەكان، ژمارە فەرمىيەكان و بۆشايى نىوانىان، بەپىنى ماوھ.

پۇژ بە پۇژ

۱ى شوبات	ژمارەى فەرمى حكومەتى پزىشكىان ژمارەى ۲،۱۱۷ كۆزراو بلاوكردهو، لەنىوياندا نىكەى ۲۱۴ ھىزى ئاسايش — تاكە ژمارەى نىشتمانى و پەكەم ژمارەى حكومەت.
سەرەتاي شوبات	پرسە وەك خۇپىشانان پۆپەسمەكانى چەلى مردووانى رپەندان لە پەشت، كرماشان، جوانرود و نەيشابور خەلكى زۇرى كۆكردهو. چەند كۆپونەوھەك بە گوللەى راستەوخۇ پەرش و بلاوكرانەو، كە بووھ ھۇى كۆزرانى زياتر و پرسەى زياتر.
۱۱ى شوبات	پزىشكىان پاچەوانى دەكات لە سالپۇژى شۇرشى ۱۹۷۹دا، سەرۆك كۆمار مەسعود پزىشكىان بە فەرمى لە نەتەو پاچەوانى كرد — بەبى ناوبردىنى تاوانبار، كردهوھى لىكۆلنەوھەكان نازادكردىنى تەننەت يەك بەندكراو.
ناوھراستى شوبات	لە سىدارەدان دەست پى دەكاتەوھ حكومەكانى سىدارەى پەيوەست بە خۇپىشانانەوھ لە دادگا شۇپىگىرپەكاندا بېردان. ژمارەى بەندكراوان بەپىنى گروپە چاودىرپەكان لە ۱۰۰،۰۰۰ تىپەرى، لەنىوياندا پارىزەر و پزىشك.
۲۳ى شوبات	ھەران پاچەوانى خۇى دادەخات ھەران ۷،۰۰۷ مردنى پىشتراستكراوى بۇ زستانى سوور بلاوكردهو؛ ۶،۴۸۸ خۇپىشانەدەر، ۲۳۶ مندا، ۲۰۷ كەسى ئاسايش و ۷۶ پېپە، لەگەل ۱۱،۷۴۴ حالەتى دىكە كە ھىشتا لەژىر پىداچوونەوھەكان.
۲۸ى شوبات	ئۇپراسىيۇنى تووپرەبى گەورە داوى شكىستى گفوتوگۇكان، ئەمىرىكا و ئىسرائىل ھەلمەتىكى سەربازى ھاوبەشيان دژى ئىران دەستپىكرى — نىكەى ۹۰۰ ھىرش لە دوازە كاتژمىرى پەكەمدا. پېپەرى بالا عەلى خامنەيى لە شەپۇلە سەرەتايپەكاندا كۆزا. دووھ پەشەباوى نىشتمانى ئىنتەرنىت روویدا.

ژمارەكان، لە تەنىشت يەكدا

شوبات ئەو مانگەيە كە ژمارەكان لە تۆمارى گىشتىيدا جىگىر كران — و ئەو مانگەى كە پوون بووھەكە ھەرگىز پىك ناكەون.

حكومەت، ۱ى شوباتى ۲۰۲۶	3,117 — ژمارەى فەرمى حكومەتى پزىشكىان، لەنىوياندا نىكەى ۲۱۴ ھىزى ئاسايش.
ئىرانى ئىنتەرنەشنال	6,634 ناوى كۆزراو، بە شىوھەكى سەربەخۇ كۆكراوھەتەو. كەمتر لە ۱۰۰ ناو لەگەل پىرستى حكومەتدا ھاوپەيمان.
ھەران، ۲۳ى شوباتى ۲۰۲۶	7,007 مردنى پىشتراستكراو؛ ۱۱،۷۴۴ حالەت ھىشتا لەژىر پىداچوونەوھەكان.
پاچورتكارى تايپەتى نەتەو يەكگرتوھەكان	+20,000 لە ۲۲ى كانوونى دووھى ۲۰۲۶ پايگەياندا.
زانبارىيە پۇژنەكانى ھەوالگىرى پاسداران	۳۳،۰۰۰-۳۶،۵۰۰ لە پاپۇرتە ناخۇپىيەكانى بەروارى ۲۲-۲۴ى كانوونى دووھى ۲۰۲۶.

شهوہکانی 8-9ی کانوونی دووہمی 2026

دوو شہوہکە 8-9ی کانوونی دووہمی 2026 — کۆمەڵکۆژی Rasht و خۆیناویترین 48 کاتژمێری ئێران لە راپەرینی زستانی ئەرخواانی (Crimson Winter).

دوو شہوہکە.

ئەو شوپنە ژیماوە دزەپیکراوەکان تەنیا وەک هیلکارییەکی ناتەواو نیشانی دەدەن، شایەتەحالەکان دەیکەنە راستییەکی حاشاھەلنەگر. ئاگاداری دەربارەی ناوەرۆک: ئەم بەشە وینە بەلگەنامەیی قوربانیان، خۆپیشاندەرانی بریندار، جانتای تەرم و ساردکەرەوێ مردووان لەخۆدەگرێت. وینەکان لێرەدا لە چوارچێوەی بنەماکانی بەکارھێنانی دادپەرەوانەیی میدیایی بۆلاوکراوەتەو، چونکە خودی ڤووداوەکان نۆڤلیان لێ دەکرێت.

فەرمانی کوشتن.

Q: کێ فەرمانی تەقەکردن لە خۆپیشاندەرانی لە تشرینی دووہمی 2019دا دەرکرد؟

لە ۸ی کانوونی دووہمی ۲۰۲۶، پزێم لە کۆنترۆڵی پۆلیسییەو بەرەو سەرکوتکردنی سەربازیی تەواو ھەنگاوی نا. فەرمانی ڤاشکاو درا بە سوپای پاسداران (IRGC) کە ھیزی کوشتنە دژی خەڵکی سڤیلی بێچەک بەکاربھێنن — کە ئەمە خۆیناویترین سەرکوتکردن بوو لە میژووی کۆماری ئیسلامیدا. یەکەکانی سوپای پاسداران و بەسیج نیشانەشکێن، زڕیۆش و ھێلیکۆپتەری سیخوڕیپیان جیگیر کرد. ناوەندە پزیشکییەکان کرانە ئامانج و ئەو پزیشکانە چارەسەری خۆپیشاندەرە بریندارەکانیان دەرکرد دەستگیرکران.

لە نێوان خۆیناویترین ڤووداوە تاکەکاندا، بریتی بوو لە کۆمەڵکۆژی 2026ی Rasht: پزیکراوی مافی مرۆفی ھانا (HRANA) لانیکەم ۳۹۲ کۆژاوی تەنیا لە پەشت بەدۆکیۆمپنت کردوو، کە زۆربە ھەرە زۆریان دوا برینی ئینتەرنێت بوو. لیبوردنی نێودەوڵەتی و ھیومان رایتس وۆچ لانیکەم ۲۸ خۆپیشاندەر و پزێواری کۆژاویان لە ۱۳ شار لە ۸ پارێزگادا لە نێوان ۳۱ی کانوونی یەکەمی ۲۰۲۵ بۆ ۳ی کانوونی دووہمی ۲۰۲۶ تۆمار کردوو — واتە پێش دەستپیکردنی چەترین شەپۆلی سەرکوتکردن. لە Malekshahi, Parizgahi, Karimi, Mehdi Emamipour, Fares (Mohsen) Agha Mohammadi و Mohammad Reza Karami لەلایەن ھیزەکانی IRGC ھوێ لە ناو بنگەییکی بەسیجەو تەقەیان لێکرا. لە Azna, Parizgahi Lorestan: وەھاب مووسەوی، مستەفا فەلاحی، شایان ئەسەدوڵلاھی، ئەحمەدپەزا ئەمانی، پەزا موراوی عەبدولوەند و تەھا سەفەری — تەمەن شانزە ساڵ، کە تەرمەکە لە خێزانەکە زەوت کرا.

لە ۳ی کانوونی دووہمدا، خامنەیی وتی «تێکدەران دەبێت بخرێنە شوپنی خۆیان.» لە ۵ی کانوونی دووہمدا سەرۆکی دەسەلاتی دادوەری فەرمانی بە داواکاری گشتی دا کە «ھیچ نەرمی و نیانییەک» نیشان نەدەن. دەسەلاتداران خێزانی ھەندیک لە قوربانییەکانیان ناچار کرد لە میدیا حکوومییەکاندا دەرێکەون و گیانەدەستدانی نازیانیان بھەنە ئەستۆی ڤووداوی دیکە، ئەوھش لەژێر ھەرەشە ناستنی نھێنیدا ئەگەر پەتیبکەنەو.

ناکۆکی لەسەر مردووہکان.

Q: چەند کەس لە ماوہی 'دوو شہوہکە'ی تشرینی دووہمی 2019 لە ئێران کۆژران؟

ژمارە ڤووداوەکان بە یەکیک لە پزێواری ناوەرەکان لە میژووی ھاوچەرخێ ئێراندا. ئاماری فەرمیی حکوومەتەکە پزیشکیان، کە لە ۱ی شوباتی ۲۰۲۶ بۆلاوکرایەو، بریتی بوو لە 3,117 (لەوانەش نزیکە 214 ھیزی ئەمنی). لیستی ناوی پشتراستکراوەی HRANA، کە لە 23ی شوباتی 2026 لە راپۆرتیکدا بە ناوی زستانی ئەرخواانی (The Crimson Winter) بۆلاوکرایەو، تۆماری کردوو 7,007 مردنی پشتراستکراوە — ۶۴۸ خۆپیشاندەری گەرەسەل، ۲۳۶ منداڵ، ۲۰۷ کارمەندی ئەمنی، و ۷۶ پزێوار و کەسی بێلایەن — لەگەڵ ۱۱۷۴۴ ھالەت کە ھیشتا لەژێر لیکۆلنەوہدان. ئێران ئینتەرنەشنال بە شپۆبەکی سەرەخۆ 6,634 ناوی کۆکردووە. تۆرێکی پزیشکان کە لەگەڵ The Guardian قسەیان کردوو ھۆشدارییان داوە کە پەنگە ژمارەکە زیاتر بێت 30,000.

قوربانيه كان، گرته كان و له سپداره دانه كان

چهند كهس كۆماري ئيسلامي له سهر كوتكردني خۆپيشاندانه كان و له سپداره دانه كاندا كوشتووه — ژماره ي پشتراستكراوي ناودار، ئاماره فرميه كان، و بۆشايي نيوانيان.

وهلامى كورت: له راپه پيني زستانی سووري ۲۰۲۵-۲۰۲۶دا، هه رانا پشتراستي كردووه ته وه ۷۴۰۰۷ **مردني ناودار** له لايه ن ۲۳ ي شوباتي ۲۰۲۶ — ۶۴۸۸ خۆپيشانده ري پيگه بيشوو، ۲۳۶ مندا ل و ۲۰۷ كه سي هيزي ئاسايش — له گه ل ۱۱۷۴۴ دۆسيه كه هيشتا له ژي ر پيدا چوونه وه دان. خۆي حكومه تي ئيران داني پيدا ناوه 3,117، به رپر ساني بالا كه له لايه ن ئيران ئينته رناشنا له وه گيردراونه ته وه ژماره كه يان له سه ر 30,000 خستووه؛ تۆماره كانى نه خۆشخانه بۆ دوو شه وي ۸-۹ ي كانووني دووه م به ته نها تۆماريان كردووه 30,304. خه ملاندني به رزتر زياتر ده روات: راپۆرتيكي پزيشكاني ناو ئيران كه له لايه ن *The Sunday Times* ئاماژه ي پيكراره ژماردوويه تي ۱۶۵۰۰ **مردوو و نزيكه ي ۳۳۰،۰۰۰ بريندار** له لايه ن ۱۸ ي كانووني دووه م؛ به لگه نامه نه نپييه كانى كه له لايه ن ئيران ئينته رناشنا له وه پيدا چوونه وه يان پيكراره ژماره ي دوو رۆژه كه يان له سه ر 36,500 خستووه؛ و رها په هله وي، به پشتبه ستن به تۆره كانى دياسپورا و پزيشكي، رايگه ياندووه كه نزيكه ي 50,000 **مردوو**، له نيوياندا نزيكه ي ۱۵۰۰۰ كه س له تاران. بانگه شه كانى ئه وه ي كه ژماره ي راسته قينه له 100,000 **تيه پيه** به شيوه يه كي به ر فراوان بلاوده بپته وه و هيشتا ناتوانر ي پشتراست بكر يته وه — ژماره ي پشتراستكراو 100,000+ **بۆ گرته كانه**. له راپه پيني ۲۰۲۲ ي ژن، ژيان، نازايدا ۵۵۱ **كه س**، له نيوياندا ۷۱ **مندا ل**، كوژران. هه ر ژماره يه كي خواره وه به روارى دوايين پشتراستكردنه وه ي و ريكرخراوي بلاوكه ره وه ي هه لگرتوو.

ژماره ي كوژراوان به پيني ماوه

ماوه	كوژراو	ده ستبه سه ركراو	له نيكه وتي	سه رچاوه
۲۰۲۵-۲۰۲۶ — راپه پيني زستانی سوور	۷۴۰۰۷ ناوي پشتراستكراوه ۳۲۱۷ فره مي ۱۶۵۰۰ (پزيشكان، ۱۸ ي كانووني دووه م) ۳۰۴۰۴۰ تۆماري نه خۆشخانه ۳۶۵۰۰۰+ به لگه ي رۆژنراو ۴۰،۰۰۰ (NCRI/Pompeo) ۴۳،۰۰۰+ خه ملاينراو ۵۰،۰۰۰~ (Pahlavi) ۱۰۰،۰۰۰+ بانگه شه كراو، پشتراستنه كراوه	+100,000	۲۳ ي شوباتي ۲۰۲۶	HRANA, Iran Human Rights, Iran International
۸-۹ ي كانووني دووه مي ۲۰۲۶ — دوو شه و	۳۹۲ له رشت به ته نها ۳۰۳۰۴ مردني تۆماركراوي نه خۆشخانه بۆ ماوه ي ۴۸ كاتژمير	—	۲۴ ي كانووني دووه مي ۲۰۲۶	HRANA, Time, BBC
۲۰۲۲-۲۰۲۳ — ژن، ژيان، نازايدا	551 (به ۷۱ مندا له وه)	+22,000	۱۵ ي ئه يلولى ۲۰۲۳	Iran Human Rights
۳۰ ي ئه يلولى ۲۰۲۲ — هه ييني خوي ناوي، زاهيدان	+96	—	2023	Amnesty International
تشريني دووه مي ۲۰۱۹ — خۆپيشاندانه كانى به هاي سووته مه ني	+304 (Reuters رايگه ياند كه تا ۱۵۰۰)	+7,000	كانووني يه كه مي ۲۰۱۹	Amnesty International, Reuters
هاويني ۱۹۸۸ — كۆمه لكوژييه كانى زيندان	4,500-30,000 (خه ملاينراوه كان)	—	1988	Amnesty International, پسپوراني نه ته وه يه كگرتوو ه كان
سزاي له سپداره داني دادوه ري سالانه ي ۲۰۲۴	972	—	2024	Iran Human Rights
سزاي له سپداره داني دادوه ري سالانه ي ۲۰۲۵	+1,500	—	2025	Iran Human Rights

2025-2026: زستانی سوور

راپه رينه كه كه به خۆپيشاندانه كانى كانووني يه كه مي 2025 ده ستي پيكر د و له 8 ي كانووني دووه مي 2026 ته قينه وه، خوي ناويترين سهر كوتكردني ميژووي كۆماري ئيسلامي به ره م هينا. چوار ژماره ي جياواز ده سورپنه وه، كه هه ر به كيكيان شتيكي جياواز ده پويوت:

- **7,007 — ناوي پشتراستكراوه.** HRANA **ليسته كه ي** له 23 ي شوباتي 2026 داخست: 6,488 خۆپيشانده ري پيگه بيشوو، 236 مندا ل، 207 كه سي ئه مني. زياتر 11,744 **مردني** راپۆرتكراو له ژي ر پيدا چوونه وه دا مابوونه وه. ئه مه به شيكي خواره وه يه: هه ر تۆماري ك ناو، شوي ن و

رېځه وتی هه یه.

- **3,117 — دانپېدانانی دهولت.** ډاگه یه ندرا له 1۱ شوباتی 2026، دواى ههفته ها نکولیکردن و که میک پیش لیبور دنه گشتیبه که ی حکومت له 11 شوبات.
- **30,304 — توماری نه خوشخانه.** پوژنامه ی تایم راپورتی لیستیکی مردنه په یوه نندیدار هکانی خوپیشاندانی دا که له نه خوشخانه مه دهنیبه کاند تومارکراون بۇ ته نها 8-9 ی کانوونی دووهم، به گوته ی بهرپرسانیک که دهستیان به تومار هکان هه بووه.
- **30,000-42,000+ — بلاو کراوه و خه ملاندنه فهرمییه کان.** بهرپرسانی بالای ئیرانی به گوته ی Iran International ژماره که یان له 30,000 زیاتر خستوه؛ خه ملاندنه فراوانتره کان به درېژایی ډا په رینه که له 42,000 تیپه ډ دهکن.
- بهرترین پښه ی ئیعدام به پپی سهرژمیری له جیهاندا، پروونکراوه: کوی سالانه، تاوانه کانی سزای سهرمرگ، و ههر ئیعدامیکی خوپیشاندان به ناوه وه.

ئیعدامه کان.

- ئیران بهرترین پښه ی ئیعدام به پپی سهرژمیری له جیهاندا. ئهم په ربه ناوی خوپیشاندهران و نارېزایانه که له لایه ن کوماری ئیسلامییه وه به شیوه ی یاسایی ئیعدام کراون له دهستیکی ډا په رینی ئن، ئیان، نازادی له ئیلوولی ۲۰۲۲هـ، به رېځه وت، تاوان و سهرچاوه وه.
- **هه لواسینی گشتی و ئیعدامه کانی خوپیشاندان —** ناوی ۳۲ حاله تی تومارکراو له سالی ۲۰۲۰هـ، به رېځه وت، شار، تاوان و سهرچاوه وه.
 - **ژماره ی مردووانی ئیران، به پپی ماوه —** چهند کس له ههر توندوتیژیبه کدا کوژراون، و بۇچی ژماره کان جیاوازن.
 - **یادگار هکان —** ژياننامه ی ته وای قوربانیه تاکه که سیبه کان، له نیویاندا ئه و که سانه ی که ئیعدام کراون.
 - **بنکه دراوه ی قوربانیان —** تومار ه گه راوه که ی پشت ههر دوو په روه وه.

ئیران سالانه چهند کس ئیعدام دهکات؟

رېځخراوی مافی مروقی ئیران (IHR) توماری کردوه ۹۷۲ ئیعدام له سالی ۲۰۲۴ — بهرترین ژماره ی سالانه له سالی ۲۰۰۸هـ و لانیکه م ۱,۵۰۰+ ئیعدام له سالی ۲۰۲۵، بهرترین ژماره له کومهلکوژیبه کانی ۱۹۸۸هـ. ئیران نزیکه ی سی له چوار ئیعدامی تومارکراو له جیهاندا پیکه پناوه. ژماره کانی ئیره ته نها ئیعدامه په یوه نندیدار هکان به خوپیشاندان ده گرېته وه؛ ئیعدامه کانی په یوه ست به مادده ی هوشبه ر و تاوانی ئاسایی به جیا له لایه ن IHR هوه رېځ ده خرین.

۲۰۲۲-۲۰۲۳ — جیبه جیکردنی سزای مردن بۇ ئن، ئیان، نازادی

- **موحسین شه کاری، ۲۳ سال —** له ۸ کانوونی یه که می ۲۰۲۲ له تاران هه لواسرا. تۆمته: "محاربه" (شه ر له گهل خودا) به هوی بریندارکردنی ئه ندامیکی به سیج. یه که م خوپیشاندهر بوو له ډا په رینه که دا که له سپداره درا.
- **مه جیدرېزا په حناوه رد، ۲۳ سال —** له ۱۲ کانوونی یه که می ۲۰۲۲ به شیوه یه کی گشتی له مه شه ده هه لواسرا. تۆمته: "محاربه".
- **محهممه د مه هدی که ره می، ۲۲ سال —** له ۷ کانوونی دووهمی ۲۰۲۳ له که ره ج هه لواسرا. تۆمته: "ئه فساد له سهر زهوی". پالنه وانی کاراتی؛ له گهل حوسپنی به هاوبه شی دادگاییکرا.
- **سه ید محهممه د حوسپنی، ۳۹ سال —** له ۷ کانوونی دووهمی ۲۰۲۳ له که ره ج هه لواسرا. ډا هینهری خۇبه خشی مندالان. ډا پورت کراوه له کاتی لیکولینه وه دا لپی دراوه و به ته زووی کاره با لپی دراوه.
- **سالح میرهاشمی • مه جید کازمی • سه عید یه عقوبی —** له ۱۹ ئایاری ۲۰۲۳ له ئه سفه هان هه لواسرا. به که یسی "خانه ی ئه سفه هان" ناسراوه. هه موویان ډا پورتی ئه شکه نجه دراون؛ دهنگی دانپېدانانی کازمی له زیندانه وه پښاوه.
- **میلاد زؤهره وه ند، ۲۱ سال —** له ۲۳ تشرینی دووهمی ۲۰۲۳ له هه مه دان هه لواسرا. له دادگایه کی داخراوه دا تاوانبار کرا.

ثامیری سه رکوتکردن

روونکردنوهوبهکی ساده لهسهر سوپای پاسهوانانی شوړشی ئیسلامی — پیکهاتهکهی، هیژی ئابوورییهکهی، و پؤلی له سه رکوتکردنی خویشانداندا.

وەلامی کورت. IRGC (سوپای پاسەوانانی شۆڕشی ئیسلامی، یان سپاهی پاسداران) سوپایەکی هاوتای ئێرانە، کە لە ساڵی ۱۹۷۹ دامەزرراوە بۆ بەرگریکردن لە کۆماری ئیسلامی نەک سنوورەکانی ولات. ڕاستەوخۆ ڕاپۆرت بە ڕێبەری بالا دەدات، میلیشیا بە سیج و هیڤی قودوسی کارەکانی دەرەوە بەرپێوە دەبات، و بەشیکی زۆری ئابووری ئێرانی کۆنتڕۆڵ دەکات.

IRGC بۇ چى دەۋەستىت؟

IRGC كورتكراوهى سوپاى پاسهوانانى شۆرشى ئىسلامىيە، كە بە فارسى بە سپاه پاسداران / انقلاب اسلامى (سپاه پاسداران انقلاب اسلامى) ناسراوه، زۆر جار كورتكراوه تەوہ بۆ سپاه. بە فەرمانىيەك لە ئىيسانى ۱۹۷۹، چەند ھەفتە يەك دواى شۆرپ، ھەك ھىزىيەك دلسۆز بۆ سەركردايەتى زانا يانى نوئ و جياوا لە سوپاى ئاسايى (ارتش) دامەزرا.

کی کونٹرولی IRGC دہکات؟

IRGC راپۇرت بۇ رېبەرى بالا، كه ئىستا عەلى خامنەييه، نەك بۇ سەرۆك كۆمار بان پەرلەمانى ھەلېئېرداۋ. فەرماندەى گشتى لەلايەن رېبەرەۋە دادەنرېت و دەتوانرېت لەلايەن ئەۋەۋە لابەرېت. ئەم زنجيرە فەرماندەييه ھۆكارى ئەۋەيە كه پاسداران باشتەر ۋەك سوپاى خۇى رۇژېم تېيىگەين نەك سوپاى نىشتەمانى.

لقه سه ره کیه کانی سوپای پاسداران چین؟

لق	بۇل
ھىزە زەمىنىيەكان	ئاساسىشى ناوخۇ و كۇنترۇلى پارىژگاكان؛ بەرامبەر خۇپىشاندانهكان جىگىر دەكرىن.
ھىزى ئاسمانى	مووشەكە بالىستىيەكان و فرېكە بېفرېكە وانهكان.
ھىزى دەريايى	كەشتىيە خىراكانى ھىرشېردن لە كەنداوى فارس و تەنگەى ھۆرمۇز.
ھىزى قودس	ئۇپەراسىيۇنەكان و تۆرە وەكىلەكان لە دەرەوہى ئېران.
بەسىچ	مىلىشاي خۇبەخشى پاراملىتەرى كە بۇ سەركوتكردىنى شەقام و چاودېرى جىگىر دەكرىت.
رېكخراوى ھەوالگىرى	دەستگىركردن، راپرسى و بالەكانى خۇى لەناو زىندانەكان.

میژوو، بنه‌مای یاسایی و قوربانیه‌کانی پۆلیسی ئەخلاقى ئیزان (گه‌شتى ئیرشاد). به‌گرتنى مه‌حسا ئەمینى له‌ سالى ۲۰۲۲ و هه‌لمه‌تى پلانى نوور له‌ سالى ۲۰۲۴ هه‌.

پۆلیسی ئەخلاق.

پۆلىسى رېنمايى ئىران (گەشتى ئىرشاد) — كە بە شىۋەيەكى باۋ پېنى دەگوتىرت "پۆلىسى ئەخلاق" — ھېزىكى يەكگرتوۋە كە بەرپرسيارە لە جىبە جىكردنى رېساي پۇشاكى ناچارى كۆمارى ئىسلامى بۇ ژان لە شوئىنە گىشتىيەكان. ئەفسەرەكانى چەند كاتژمىرىك پېش مردنى مەحسا ئەمىنبيان گرت؛ لە سالى ۲۰۲۴دە حكوومەت باترۇلەكانى چالاك كردهۋە ۋەك بەشېك لە پلانى نوور ("رووناكى").

يُولىسى ئەخلاقى ئۇران چىيە؟

پۆلىسى **پېنمايى** (بە فارسى: *گەشتى ئېرشاد*, گەشت ارشاد) يەكەيەكى تايپەتى پۆلىسى نىشتىمانى فەراجايە، كە لە سالى ۲۰۰۵ لە سەر دەمى سەرۆك كۆمارى مەحمود ئەخمەدىنەزادادە دروست كراو. ئەركى فەرمىيەكەى برىتتىيە لە جىبەجىكرەنى لىكەندەوہى كۆمارى ئىسلامى لە "عەفەفى گەشتى" — كە بە شىوہەكى زۆر بەرەو پۇشاك، قىز و رەفتارى ئزان لە شوپنە گەشتىيەكاندا ئاراستە كراو.

يۆلىسى ئەخلاق لە كۆيۈە ھاتوۋە؟

پۆشینی ناچاری حجاب بە فەرمانی ئایەتوڵلاخومەینی لە ساڵی ۱۹۷۹دا سەپێندرا و لە ساڵی ۱۹۸۳دا کرایە یاسا. لە ساڵی ۱۹۷۹ تا ۱۹۹۲ جێبەجێکردن لەلایەن **کۆمیتە (کۆمیتە شوێنگیرەکان)** و بەسێجەوہ ئەنجام دەدرا. گەشتی ئیرشاد لە ساڵی ۲۰۰۵دا جێگەی پاترۆڵەکانی پێشووی "عەفاف"ی، گرتەوہ یۆ دابینکردن، یوونیک، زیاتر دیار و بەکگرتو بە فائە نیشانەدارەکانەوہ.

پۆلیسی ئەخلاق چۆن کار دەکات؟

پاترۆلەکانی دوو بۆ جوار ئەفسەر — بە شێوەیەکی ئاسایی یەک ئافەرەت بە چادۆر، دوو پیاو — لە قانە سپی و سەوزەکانەوه لە دەرگاکی مێترۆ، پارکەکان، بازارەکان و دەروازە زانکۆییەکاندا کار دەکەن. ئەو ژانەکانی بە پێشێلکەر دادەنرێن ئاگادار دەکەن، وێنەیان لێ دەگیرێت و زۆرجار بە زۆر دەبرێنە ناو قانەکەوه بۆ ناوەندی بازداشتکردنی شێوازی "قۆزەر" بۆ روونکردنەوەکانی "پەرورەکردنەوه"، سزا یان گواستنەوه بۆ دادگا.

مێژووی حجابی ناچاری لە ئێران (۱۹۷۹-۲۰۲۶): مادە ۱۳۸ یاسای سزادان، پڕۆژە یاسای عیفتە و حجابی ۲۰۲۳، پلانی نووری ۲۰۲۴، و ئەو ژانەکانی بەرەنگاریان دەبنەوه.

یاسای حجابی ئێران.

پۆشیینی ناچاری لە ساڵی ۱۹۸۳ هەو لە یاسای ئێراندا جێگیر کراوه. پڕۆژە یاسای عیفتە و حجابی ۲۰۲۳-۲۰۲۴ سزاکانی بۆ غەرامە ۸۵۰۰ دۆلاری ئەمریکی، بری زیندانیکردنی دە ساڵ، قامچی لێدان، و ڕیگری گەشتیاری فراوانتر کرد. ئەم پەرەیه یاساکە، جێبەجێکردنی، و ئەو ژانەکانی بەرەنگاری دەبنەوه دەپشکنێت.

ئێران کە حجابی کردە ناچاری؟

لە ۷ ئازاری ۱۹۷۹، کەمتر لە مانگیک دوای شۆرش، ئایەتوڵلا خومەینی فەرمانی دا کە ژنان لە شوێنەکانی کاری حکوومەتدا حجاب بپۆشن. خۆپیشاندانە گەورەکانی ژنان لە تاران لە ۸ ئازاری ۱۹۷۹ — ڕۆژی نیودەولەتی ژنان — بە شێوەیەکی کاتی پاشەکشەییەکی بەرەهوام کرد. تا تەمموزی ۱۹۸۰ حجاب لە هەموو نووسینگە گشتییەکاندا ناچاری بوو، و لە ۲۶ تەمموزی ۱۹۸۳ یاسای نوێی سزادانی ئیسلامی (مادە ۱۰۲، دواتر مادە ۶۳۸) هەر ژنێکی کە بەبێ "حجابی شەری" لە گشتیاندا دەرکەوت سزای کرد.

یاسای ئێستای دەلیت؟

مادە ۱۳۸ یاسای سزادانی کۆماری ئیسلامی ئێران بۆ ئەو ژانەکانی کە بەبێ "حجابی گونجاو لەگەڵ شەریعت" لە گشتیاندا دەرکەوتن، زیندانیکردنی ۱۰ ڕۆژ بۆ ۲ مانگ یان غەرامە دەستنیشان دەکات. لە کرداردا جێبەجێکردن هەروەها پشت بە مادە ۶۳۹ (گەندەلکردنی ڕەوشتی گشتی)، ڕێساکانی مۆلەتی بازارگانی، و یاساکانی ھاتووچۆ دەبەستێت کە بۆ دەستبەسەر داگرتنی ئۆتۆمبیلەکانی ئەو ژانەکانی کە بێ سەرپۆش بەکار دەهێنرێن.

رێبەری بالا، فەرماندەکانی سوپای پاسداران و ھیزی قودس، دەسەڵاتی دادوهری، ئەنجومەنی پاسبان و بێردۆزە سەرەکییەکانی رژێم — بەلگەفیلمیکی ناساندنی کەسایەتییە دەسەڵتدارەکانی ئێران لە ساڵی ۲۰۲۶.

ئەو ناوانە پشت تۆمارەکان.

دەسەڵات لە کۆماری ئیسلامیدا بە سێ پێکھاتە ھاوپۆشدا تێپەر دەبێت: نووسینگە رێبەری بالا، سوپای پاسدارانی شۆرش ئیسلامی، و ئامێریکی زاراوە-دادوهری کە کاندیدان ھەڵدەسەنگینێت و بریاری سزا دەدات. ئەم پەرەیه کەسایەتییەکانی ئەو پۆستانەکانی لە ساڵی ۲۰۲۶دا پەرەیاندا ھەڵدەن، کۆنترۆڵی ھەر بەکێکیان، و کام لەوان لە ژێر سزای نیودەولەتیدان ناساندووه. ھەر بانگەشەیک لێردا لە پۆستی فەرمانی، ڕاگەیاندنی فەرمانی و لیستی سزای بلاوکارو وەرگیراو.

عەلی خامنەیی — رێبەری بالا کۆماری ئیسلامی لە ساڵی ۱۹۸۹ هەو

لە ساڵی ۱۹۳۹ لە مەشھەد لەدایک بووه. سەرۆککۆماری ئێران ۱۹۸۱-۱۹۸۹، پاشان لە حوزەیرانی ۱۹۸۹ بە مردنی خومەینی وەک رێبەری بالا دەستنیشان کرا. بەپێی دەستووری ئێران ئەو فەرماندە گشتی ھێزە چەکدارەکان، سەرۆکی دەسەڵاتی دادوهری، نیووی ئەنجومەنی پاسبان، و بەرپۆبەران ڕاگەیاندنی دەولەتی (IRIB) دادەمەزرێنێت. ئەو دەنگی کۆتایی لەسەر سیاسەتی ناوکی، ستراتیژی ناوچەیی و مامەڵەکردن لەگەڵ خۆپیشاندانەکاندا ھەیە. لەلایەن ویلايەتە یەگرتووکان، پەکییتی ئەوروپا، شانشینی یەگرتوو و کەندا پەيوەست بە پێشێلکارییەکانی مافی مرۆف و سەرکوتکردنی خۆپیشاندانەکانی ۲۰۲۲-۲۰۲۶ هەو ناسێنراوه.

موجتەبا خامنەیی — زانایەکی نایینی، کوپی رێبەری بالا، زۆرجار وەک کاندیدیکی جێنشینی ناوی دەبریت

لە ساڵی ۱۹۶۹ لەدایک بووه. ھێچ پۆستیکی فەرمانی دەولەتی نییە بەلام لەلایەن میدیاکانی ئێران و نیودەولەتییەوه بە شێوەیەکی بەرفراوان ڕاپۆرت کراوه کە کاریگەری لەسەر نووسینگە رێبەری بالا و بەشێک لە ئامێری ئاسایشی ھەیە. لە دوای بزوووتنەوهی سەوزی ۲۰۰۹، کاتێک کەسایەتیەکانی ئۆپۆزیسیۆن تۆمەتیان پێدا کە ھەماھەنگی سەرکوتکردنی کردووه، بەرەهوام لە گومانەکانی جێنشینی ناوی ھاتوو. بانگەشەکان سەبارەت بە ڕۆلی راستەقینە ئەو جێی مشتومڕ و زۆرینەیان لە سەرچاوە کراوەکانەوه ناپەسەندن.

وهلامی نیودهولهتی

وهلامی جیهان بۆ نارهزایهتییهکانی ئێران 2026 — چۆن نهتوهه یهکگرتوووهکان، یهکیتی ئهوروپا، ئەمریکا و میدیا جیهانییهکان خۆپیشاندهرانی ئێرانیان له کاتی زستانی خۆیناویدا فهرامۆش کرد.

دووڕوویی جیهان.

هه‌لۆیستی زالی پۆژئاوا بهرامبەر به شه‌پی 2026 "خۆراگری" بوو — چوارچێوه‌یه‌کی مرۆیی که وه‌ک پێگه‌یه‌کی ئه‌خلاقی خۆی نیشان دهدا. تۆمارێ راسه‌قینه‌یان له‌سه‌ر ژیا‌نی ئێرانییه‌کان پێچه‌وانه‌ی ئه‌و ئیدیعه‌یه‌به‌ که ده‌یکهن.

سزای رهمزه‌کان بده‌ن، مۆله‌تی به‌رمیله‌کان بده‌ن.

Q: بۆچی پۆژئاوا سزای رهمزه‌کانی ئێران ده‌دات له‌کاتییدا هێشتا نه‌وتی ئێران هاورد ده‌کات؟

له‌و مانگانه‌ی که نوێنه‌رایه‌تییه‌ سیاسیه‌یه‌کی ئه‌وروپا به‌ ناوی پاراستنی خه‌لکی سقیله‌وه‌ داواي هێورکردنه‌وه‌ی دۆخه‌که‌یان ده‌کرد، کۆماري ئیسلامی خه‌لکی سقیلی به‌ رێژه‌یه‌کی خێراتر له‌ هه‌ر کاتیکی میژووی خۆی ده‌کوشت — ده‌یان هه‌زار که‌س له‌ دوو شه‌ودا، پاشان له‌سپداره‌دانێکی سیاسي له‌ هه‌ر دوو پۆژێدا. هه‌لۆیستی "نا بۆ شه‌پ" ئه‌و ژیا‌نه‌ی رزگار نه‌کرد. ئه‌مه‌ دژی تاکه‌ هێژیک به‌کارهێنرا که رژییم نه‌یده‌توانی به‌رگه‌ی بگرێت — فشاری ده‌ره‌کی بۆ سه‌ر سه‌رکردایه‌تییه‌که‌ی — له‌کاتییدا هێچ کاریکی نه‌کرد بۆ راگرتنی توندوتیژییه‌ ناوخۆیه‌کان که پێشتر ده‌ستیان پێکردبوو.

شوێن نه‌وته‌که‌ بکه‌وه. له‌ ئه‌یلوولی 2025، سێ مانگ پێش زستانی خۆیناوی، ئێران 2.13 ملیۆن به‌رمیل له‌ پۆژێدا نه‌وتی خاوی هه‌نارد کرد — به‌رزترین ژماره‌ی مانگانه‌ی ساڵ، ئاستیک له‌ سه‌رووی لووتکه‌ی یه‌که‌می "فشاری ئه‌وپه‌ری" ی تێرهمپ. نزیکه‌ی 87 له‌سه‌د بۆ چینه‌ژێشتوو، که به‌ 10-30 دۆلاری ئه‌مریکی له‌ خوار برێنتفۆشراوه، و له‌ رێگه‌ی زنجیره‌ بانکی سبیه‌ری 45 پۆژه‌وه‌ یه‌کلايی کراوه‌ته‌وه. FDD، تشرینی یه‌که‌می 2025.

چین به‌ ته‌نیا نزیکه‌ی 90 له‌سه‌دی نه‌وتی ئێران ده‌کرێت، که نزیکه‌ی 45 له‌سه‌دی بودجه‌ی حکومه‌تی ئێران دا‌بین ده‌کات — ئه‌و بودجه‌یه‌ی که تێچووی IRGC و به‌سیج ده‌دات. کۆمیسێونی ئه‌مریکا-چین، تشرینی دووه‌می 2025.

دروشمه‌که‌ په‌یوه‌ندی به‌ په‌مپه‌کانی سووته‌مه‌نی پۆژئاواوه‌ هه‌بوو، نه‌ک ژیا‌نی ئێرانییه‌کان.

ئه‌مه‌ پێکهاته‌که‌یه‌: سزای رهمزه‌کانی رژییم بده‌ن، مۆله‌تی به‌رمیله‌کانی بده‌ن. سزای پۆلیسی ئه‌خلاق بده‌ن، مۆله‌تی ئه‌و تانکه‌رانه‌ بده‌ن که پاره‌یان بۆ دا‌بین ده‌کهن. IRGC دیاری بکه‌ن، پاشان لیخۆشبوون بۆ ئه‌و روه‌تی نه‌وته‌ ده‌ربه‌که‌ن که باجه‌کانی پرچه‌کیان ده‌کات. ئه‌و ئێرانییه‌ی له‌ شه‌قامه‌کاندا ته‌قه‌یان لی ده‌کرێت و له‌ زیندانه‌کاندا هه‌ل‌ده‌واسرێن، باجی ئه‌و سووته‌مه‌نییه‌ هه‌رزانه‌ ده‌ده‌ن که جیهان نایه‌وێت ده‌ستبه‌رداری بێت.

پاشان ئه‌م دروشمه‌ دێت: نه‌خێر بۆ جه‌نگ. هه‌ر وه‌ک بلێیت جه‌نگ پێشتر ده‌ستی پێ نه‌کردبێت — له‌ ناوخۆی ئێران، دژی ئێرانییه‌کان، له‌ سالانی 1981 و 1988 و 2009 و 2019 و 2022 و دووباره‌ له‌ کانوونی دووه‌می 2026. هه‌ر وه‌ک بلێیت ئه‌و خۆپیشاندهرانه‌ی تابلوی دروشمی *Zan, Zendegi, Azadi* یان به‌ نیۆ ناوه‌ندی شاره‌کانی خۆی‌ندا هه‌ل‌گرتبوو، هه‌ر ئیستا سی هه‌زار که‌سی خۆیان نه‌ئێزرا‌بێت. هه‌ر وه‌ک بلێیت چل و چه‌وت ساڵ جه‌نگی ناوخۆیی به‌ پلاکارده‌کانی پۆژئاوا له‌ناو ده‌چێت.

به‌رپرسیانی ناوداراوی ئێرانی که به‌رپرسیارن له‌ کوشتنی خۆپیشاندهران، ئه‌شکه‌نجه‌ و جێبه‌جێکردنی حجاب، هه‌روه‌ها شێوه‌نامه‌ی نامه‌ بۆ په‌رله‌مانتاران/کۆنگرێس/ئهن‌دامانی په‌رله‌مانی ئه‌وروپا بۆ پالانی سزای شێوه‌ی ماگنیتسکی.

سزاکان.

رێنماییه‌کی پراکتیکی بۆ پالانی حکومه‌ته‌که‌تان بۆ سزای شێوه‌ی ماگنیتسکی له‌سه‌ر به‌رپرسیانی ئێرانی که راسته‌وخۆ به‌رپرسیارن له‌ کوشتنی خۆپیشاندهران، ئه‌شکه‌نجه‌دانی زیندانیان و جێبه‌جێکردنی حجابی ناچاری — به‌ ناوی به‌رپرسیان و نامه‌ی شێوه‌نامه‌ بۆ نوێنه‌ره‌کانتان.

بۆچی سزا؟

داواکارییه‌کانی دادگای گشتی خاوه‌ن. سزاکان به‌م شێوه‌یه‌ نین. به‌ستنی سامان و رێگری گه‌شتی شێوه‌ی ماگنیتسکی له‌سه‌ر به‌رپرسیانی ناودار — داوه‌ران، به‌رپوه‌به‌رانی زیندان، فه‌رمانه‌دانی سوپای پاسداران، فه‌رمانه‌دانی فه‌راجا — خه‌رجی که‌سی راسته‌وخۆ ده‌سه‌پێن، به‌ به‌رپرسیانی په‌ل ناوه‌ند ئاماژه‌ ده‌کهن که به‌شدارییان له‌بیر ده‌کرێت، و رێگایه‌کی به‌لگه‌نامه‌یی بۆ دادگاییکردنی داها‌توو دروست ده‌کهن.

به‌رپرسیانی ناودار

به‌رپرسیانی خواره‌وه‌ به‌ شێوه‌یه‌کی گشتی له‌لایه‌ن شاندی راستیه‌یه‌کانی نه‌توهه‌ یه‌کگرتوووه‌کان له‌ ئێران، رێکخراوی عه‌فووی نیوده‌وله‌تی، مافی مرۆفی ئێران (IHR)، و هه‌رانا ناویان ها‌توو. زۆربه‌یان له‌ژێر سزای یه‌کیتی ئه‌وروپا و/یان به‌ریتانیادان؛ که‌مێکیان له‌ژێر سزای ئه‌مریکادان؛

نزيكەى هيچ كاميان لە ژێر سزای كەنەدا يان ئوسترايادا نيبە.

- **عەلى خامنەيى** — رېبەرى بالا. دەسەلاتى بالا بەسەر سوپای پاسداران، دادگا و ئەنجومەنى پارێزەران. سزا دراو: ئەمریکا، بەریتانیا.
- **حوسەین سەلامى** — فەرماندەى گشتى سوپای پاسداران لە ۲۰۱۹هە. سزا دراو: یەكێتى ئەوروپا، بەریتانیا.
- **غولامزەزا سولەيمانى** — فەرماندەى بەسیج. سزا دراو: یەكێتى ئەوروپا، بەریتانیا.
- **ئەحمەدزەزا رەدان** — سەرۆكى فەراجا لە كانوونى دووهمى ۲۰۲۳هە. چاودێرى پشكینی رێنمایی و پلانى نوورى ۲۰۲۴ دەكات. سزا دراو: یەكێتى ئەوروپا، بەریتانیا.
- **غولامحوسەین محسینی ئێزەيى** — سەرۆكى دادگا لە ۲۰۲۱هە. كەسى خۆى واژووى لەسەر چەندین حوكمى مردنى خۆپیشاندران كردووه. سزا دراو: یەكێتى ئەوروپا، بەریتانیا.
- **ئەبولقاسم سەلاواتى** — دادوهرى مردن لە لق ۱۵ى دادگای شۆرشى تاران. سزای ئابوورى: یەكێتى ئەوروپا، شانشینی یەكگرتوو، ئەمریکا.
- **محەممەد موقەیسە** — لق ۲۸ى دادگای شۆرشى تاران. لە كانوونى دووهمى ۲۰۲۴دا كوژرا بەلام بۆ داواكارى مەدەنى پەيوەندى بە میراتەوه هەيه.
- **ئیسماعیل خەتیب** — وەزیری زانیارى (ئیتلاعات). سزای ئابوورى: یەكێتى ئەوروپا، شانشینی یەكگرتوو.

شەرى دوانزده پۆژەى حوزەيرانى ۲۰۲۵ و ئۆپەراسیۆنى توورەيى ئەفسانەيى ۲۰۲۶: بۆچى زۆرێك لە ئێرانییهكان بە خۆشحالییهوه پێشوازييان لە هێرشى بێگانه بۆ سەر كۆمارى ئیسلامى كرد، رېكۆردى نیشانهدانەكان چى دەردهخات، و ئەو هاوولاتییهانى كە بە هەر حالێك بوون كوژران. دوو جار لە ماوهى هەشت مانگدا، ئیسرائیل و ئەمریکا لە ئاسمانەوه هێرشیان كردە سەر كۆمارى ئیسلامى: شەرى دوانزده پۆژەى حوزەيرانى ۲۰۲۵، و ئۆپەراسیۆنى توورەيى ئەفسانەيى كە لە ۲۸ى شوباتى ۲۰۲۶ دەستى پێكرد لە كاتێكدا دەولەت هێشتا لە شەقامەكانى خۆیدا دەرتهقاندە سەر خۆپیشاندران. لە زۆربەى ولاتاندا هێرشى وا دانیشتووان یەكدهخاتە پشت حكومەتەوه. لە ئێراندا ئەمە نزيكەى پێچەوانەى پوویدا — و هۆكارەكە بابەتى ئەم پەرەيهيه.

پوویداوهكان

۱۳ - ۲۴ى حوزەيرانى ۲۰۲۵	شەرى دوانزده پۆژە ئیسرائیل هەلمەتێكى ئاسمانى بەرامبەر ژێرخانى سەربازى و ئەتۆمى ئێران كردەوه، لە چەند كاتژمێرى يەكەمدا زۆربەى فەرماندە بالاكانى سوپای پاسدارانى كوشت. فرۆكەكانى ئەمریکا هێرشیان كردە سەر شوێنە بەهێزكراوهكانى دەولەتمەندكردن. ئاگرەستێك لە ۲۴ى حوزەيراندا جێگیر بوو. چاودێرانى سەربەخۆ زیاتر لە هەزار كوژراو لە ئێراندا تۆماركردن، چەند سەد كەسیان هاوولاتی مەدەنى بوون.
كانوونى يەكەمى ۲۰۲۵ - شوباتى ۲۰۲۶	زستانی سوور لە ئێوان دوو هەلمەتەكەدا، كۆمارى ئیسلامى هاوولاتییهكانى خۆى بە پێوەرێك كوشت كە هيچ هێزێكى ئاسمانى بێگانه نزيكى نەبووه. تەنها لە ۸ و ۹ى كانوونى دووهمى ۲۰۲۶دا فەرمان بە سوپای پاسداران درا كە بەسەر خەلكى بى چەكدا بكەن. ئەمە ئەو چوارچێوهيهيه كە ئێرانییهكان بەپێى ئەوهى كە دواتر پوویدا حوكمیان دا.
۲۸ى شوباتى ۲۰۲۶	ئۆپەراسیۆنى توورەيى ئەفسانەيى دواى شكستى گفتوگۆكان، ئەمریکا و ئیسرائیل هەلمەتێكى هاوبەشيان دەستپێكرد — نزيكەى ۹۰۰ هێرش لە دوانزده كاتژمێرى يەكەمدا بەرامبەر بەرگرییهكانى ئاسمانى، بەرهمههێنانى مووشەك، و ناوهندە فەرماندەيهيهكانى سوپای پاسداران و بەسیج. عەلى خامنەيى، رېبەرى بالا، لە شەپۆلە يەكەمەكاندا كوژرا. ئێران بە درۆن و مووشەكى باليستىك تۆلەى كردەوه، و دووهم رېگرى ئهنتەرنێتى نیشتمانى ولاتى داگرت. تۆمارى شوبات بيبێه.

بۆچى زۆرێك لە ئێرانییهكان دوزمنیان نەبىنى

یەكگرتنەوه لە پشت ئالاهووه وهلامى ئاساييه بۆ بۆمبارانكردن. ئەمە لێرە پووێ نەدا، يان نەك بەو پێوەرەى كە كۆمارى ئیسلامى چاوهڕێی دەكرد. تەلەفیزیۆنى دەولەت بانگەشەى یەكگرتنى نیشتمانى بەرامبەر داگیركەرى كرد؛ شەقامەكان وهلامى نەدايهوه. لە چەندین شاردا خۆپیشاندران لە هەمان هەفتەدا دەرچوون، هاواریان بەرامبەر حكومەت دەكرد نەك بەرامبەر فرۆكەكان.

میتۆدۆلۆژی و سنووردارکردنه کان

ئەو سەرچاوانە ی پشیتی یی دەبەستین

- ریکخراوی مافی مرۆفی ئێران (IHR) — ئۆسلۆ. سەرچاوەی سەرەکی بۆ ژمارە ی لەسپدارەدان.
- HRANA — ناژانسی ھەوایی چالاکوانانی مافی مرۆف — تۆپکی ناوخۆیی ئێران. سەرچاوەی سەرەکی بۆ ژمارە ی دەستگیرکردن.
- ریکخراوی عەفووی نیودەولەتی — لیکۆلینەو لەسەر ئاستی کەیس و شیکردنەو مافی مرۆف.
- شاندى راستى دۆزینەو نەتەو یە کگرتووکان لە ئێران (OHCHR) — بەلگەنامە ی یاساییتیرین و باوەرپیکراوترین.
- ھەنگاو بۆ ناوچە کوردستانیەکان؛ ھەلمەتی چالاکوانانی بلوچ بۆ سیستان و بلوچستان.
- ناوەندی عەبدولرەحمان بۆرومەند (نومید) — ئەرشیفی میژوویی لە ۱۹۷۹ تا ئیستا.
- رۆیتەرز، بی بی سی، ئە ی ئی ف پی، لۆ مۆند، ئە ی پی بۆ وینەگرتنی ئاستی زەوی و راپۆرتی پشتراستکراو.

چۆن ناویک دەچیتە ناو تۆمارەو

1. مردن، دەستگیرکردن یان سزاکە دەبێت لەلایەن لانیكەم دوو چاودێری سەرەخۆو تۆمار کرابێت، یان لەلایەن یە ک چاودێر بە پشتراستکردنەو ی خیزان، یان بە بەلگە ی دادگا.
2. ھۆکاری مردن دەبێت لەلایەن سەرچاوەکەو راکەبەندرابێت. ئەگەر پزیمە کە پکابەری لەسەر ھۆکارە کە بکات، ھەردوو وەشان تۆمار دەکرین.
3. وینەکان لەژێر ریکەوتننامە ی بەکارھێنانی دادپەرەرانە بۆ بەلگەدارکردنی پیشیلکارییە گەورەکانی مافی مرۆف دووبارە بلۆ دەکرینەو، لەگەڵ ناساندنی خاوەن مافیان کە زانراو.

ژمیرەکان لەم مالمپەرەدا

کاتیکی دەلێین زیاتر لە ۴۲,۰۰۰ کوژراو و زیاتر لە ۱۰۰,۰۰۰ گیراو بۆ زستانی سووری ۲۰۲۵-۲۰۲۶، ئەم ژمارانە کۆی راپۆرتی IHR و HRANA تا شوباتی ۲۰۲۶ن. ئەوانە پارێزکارانەن — ژمارە راستەقینەکان، بەھۆی پەشکردنی ئینتەرنێتەو، بەرزترن. ژمارەکانی راپەرینی ۲۰۲۲ کە بەکاریان دەھێنین (۵۵۱+ کوژراو، لەنێواندا ۷۱ مندال؛ ۲۲,۰۰۰+ گیراو) کۆی ژمارەکانی IHR و Amnesty تا شوباتی ۲۰۲۳ن.

راپۆرتی پشتراستکەرەو ی سەرەکی (۲۰۲۶)

- BBC News & BBC News Persian — "ناشکراکردنی ناو و پوخساری قوربانیانی ھێرشەکانی سەر خۆپیشاندانەکانی ئێران" (۹ی شوباتی ۲۰۲۶). BBC Persian Forensic ناسنامە ی زیاتر لە ۲۰ خۆپیشاندەری کوژراوی پشتراست کردەو.
- BBC Persian — ئەرشیفی کارلیکی قوربانیان.
- Iran Human Rights — ساسان ئازادقار، دەیەمین خۆپیشاندەر کە لە ماوەی ۴۲ رۆژدا ھەلواسرا (۳۰ نیسانی ۲۰۲۶).
- Iran International — لەشی ئەمیرحوسین حاتەمی، گەنجی ۱۸ سالە ی لەسپدارەدراو، رێگری لیکرا (نیسانی ۲۰۲۶).
- ویکپییدیا — کۆمەلکۆژییەکانی ئێرانی ۲۰۲۶ (تۆماری بەردەوام نوێکراوی ئینسایکلۆپیدیا یی).

راستکردنەو کان

ئەگەر زانیاری نویت ھەیە، ناویکی ونوو، ریکەوتیکی ھەلە، یان راستکردنەو یە ک بۆ چیرۆکیک لەم مالمپەرەدا، بنووسە بۆ corrections@iranholocaust.org. ھەر ئیمەیلێک دەخوینریتەو.

چۆن مامەلە لەگەڵ ژمارە کوشتە ناکۆکەکاندا دەکەین

لەسەر ئێران، باوترین شکست لە راپۆرتکردندا پشکەشکردنی ژمارە یەکی تاکە بەبێ خاوەن یان ریکەوتە. ھەرگیز ژمارە ناگونجاوکان تیکەل ناکەین. کە ریکخراوەکان ناکۆک بن، ھەر ژمارە یە ک لەگەڵ ئەو دەزگایە کە بلۆیکردوووەتەو، ریکەوتی دوایین پشتراستکردنەو ی، و ئەو ی کە دەبیپۆیت دەردەکەوێت.

پاسپاردەکان

نەم پاسپاردانە دواى ئەو تۆمارەى سەرەو دەى و ئاراستەى ولتان، دامەزراو فرەلاپەنەکان و پیکخراوەکانى کۆمەلگەى مەدەنى دەکرین کە ئەرک یان توانای کارکردنیان هەیه.

1. ماددەى لیکۆلینەوێ سەرەخۆى نێودەولەتى لەسەر ئێران فراوان بکریت و بە شیوەیەکی گونجاو سەرچاوەى بۆ دابین بکریت، لەگەڵ پشکیکی روون بەسەر پووداوەکانى 2025-26دا.
2. بەلگەکان بپارێزرین: قیدیۆ پشتراستکراو، تۆمارە پزیشکیەکان، بەلگەنامەکانى دادگا و تۆمارەکانى ناشتن بەپێى ستانداردە فەولکراوەکان لە پیکارەکانى داهاوویدا ئەرشیف بکرین.
3. پێشویى ئامانجدار دژی فەرماندەکان، دادوەرەکان و بەرپرسانى زیندانەکان کە ناویان هاووو و دەستیان لە کوشتن، ئەشکەنجەدان و دادگایکردنى نادادپەرەرانەى سزای لەسێدارەداندا هەبوو، جێبەجێ بکریت.
4. پشگیرى لە ئامرازەکانى پڕۆینەر (circumvention tooling) و پەيوەندى خۆپاگرانه بۆ بەکارهێنەرانى ئێران لە کاتى پچرانهکاندا بکریت.
5. خێزانەکانى قوربانیان و دەستبەسەرکراوانى ئازادکراو لە تۆلەسەندنەو بپارێزرین، لەوانە لە پێگەى قیزای مرویى خێراو.
6. هەلوێستەکانى نیشتمانى لەسەر لەسێدارەدانى خۆپیشاندەران بۆ بکرینەو، و دۆسیە تاکەکەسییەکان بە ناو بوروژینرین.

سەرچاوه و داتاگان

سەرچاوه سهرهکی و لاوهکییهکان که له تهواوی ئهرشیفهکهدا پشتیان پئ بهستراوه، لهگهڵ ئهو داتاسیته خویندنهوهییانهی ئامبیر که ژمارهکانی هم راپۆرتنهیان لئ وهگریراوه.

چۆن مامهله لهگهڵ ژماره کوشتنه ناکۆکهکاندا دهکهین

جۆر	پیناسه	نموونه
ژماره پشترپاستکراوی ناودار	کهسهکان که به دوو سهرچاوهی سهربهخۆ به ناو، ڕیکهوت و شویننهوه پشترپاست کراون	۷۲۰۰۷ مردنی ناودار (HRANA، ۲۳ شوباتی ۲۰۲۶)
دانپیدانانی فهرمی	ژمارهیهک که له لایهن دهولهتی ئێرانهوه ڕاگهیهندراوه؛ وهک بهرپهتیک مامهلهی لهگهڵ دهکریت، نهک کۆی گشتی	۳۲۱۱۷ (بهپرساننی ئێرانی، ۲۰۲۶)
تۆمار یان بهلگهنامه	له تۆمارهکانی نهخۆشخانه یان بهلگهنامه ناوخۆییه رۆژنراوهکانهوه وهگریراوه	۳۰۲۰۴ مردنی تۆمارکراوی نهخۆشخانه بۆ ۸-۹ ی کانوونی دووهمی ۲۰۲۶
خهملاندن یان بانگهشه	پیشبینی و ڕاگهیهاندنهکانی کهسایهتییه سیاسیهیهکان یان تۆرهکان؛ ههمیشه بهم شپوهیه نیشانه دهکریت	۵۰۰۰۰~ (رهزا پههلهوی، به پشتبهرستن به تۆرهکانی دهروهه و پزیشکی)

ویننه و دیمهن

ویننهکانی ئهم پێگهیه له ویکیمیدیا کۆمۆنز، بهرگی ڕاگهیهاندنی ئازانسهکان، یان پیکخراوه بهلگهنامهکانهوه وهگریراون، و به شپوهیهکی ناوخۆیی ههڵگیراون بۆ ئهوهی بهسهترپکی دهرهکی شکاو نهتوانیت به بێدنگی ئهو شته بگۆریت که پهڕهیهک نیشانی دهدات. سهردێرهکان پوون دهکهنهوه که چی وینا کراوه و، له شوینی پێوپیستدا، که ناسینهوهکه له لایهن پیکخراوی بهلگهنامهکانهوهیه نهک له لایهن ئیمهوه. ئیمه ویننه خویناوی مردووان بۆ ناکهینهوه که ویننهیهکی کهسی خیزان ههیت. ئیمه ویننه دروستکراو بۆ ویناکردنی هیچ پووداو، کهس یان شوینیکی راستهقییه بهکار ناھێنین؛ که ویننهیهک دروستکراو بیت، نیشانه دهکریت.

وهگریران

پهڕهکان به ۴۱ زمان بۆ دهکریتهوه. وهگریرانهکان به یارمهتی مهکیهن و دواتر بۆ زاراوه، ناو و ژمارهکان دهپشکنرین، که ههرگیز بۆ ژماره جیاواز ناخۆشهکرین. که پهڕهیهکی وهگریراوه له پشت وهشانی ئینگلیزییهوه بیت، وهشانی ئینگلیزی وهشانی تۆماره. ههلهی وهگریرانیک راپۆرت بکه بۆ ناوینشانی راستکردنهوه؛ شوین و URL بهسه.

سهربهخۆیی و یاره‌دان

ئهم پێگهیه هیچ یارهیهک له هیچ حکوومهت، حیزبی سیاسی، پیکخراوی دهربه‌دەر — به موجهدینی خهلق و NCRI شهوه — یان سپۆنسه‌ری بازرگانی وه‌ناگریت. هیچ پیکلامیکی هه‌لنه‌گرتووه و هیچ به‌خشیینیک قبول ناکات. ناوه‌پۆک له‌ژێر Creative Commons Attribution 4.0 بۆلا ده‌کریته‌وه بۆ ئه‌وه‌ی به‌بـ مۆله‌ت کۆپی، وه‌گریران و دووباره‌ بۆلا بکریته‌وه، به‌ تپه‌ربوونی له‌ لایه‌نه‌کانی که‌ ریک نین له‌گه‌ڵیدا.

ئه‌وه‌ی نایکه‌ین

- ئیمه ئاراسته‌ی سهرنووسه‌ری له‌ هیچ حکوومهت، حیزب، گروپی دهربه‌دەر، یان پیکخراوی ناحکومی وه‌ناگرین.
- ئیمه ناوه‌کانی که‌سان له‌ژێر فشاری خیزانه‌کان که‌ داوی تایبه‌تی ده‌کهن بۆلا ناکه‌ینه‌وه.

سهربه‌خۆیی

هیچ حکوومهت، حیزب، گروپی په‌وانه‌کراو، پیکخراوی ناحکومی یان به‌خسه‌ریک کۆنترۆلی سهرنووسینی نییه. ماله‌په‌که‌ هیچ پیکلامیک و هیچ به‌خششیک وه‌ناگریت. پارێزهران کاتی خۆیان به‌خۆرای ته‌رخان ده‌کهن.

وینه‌گری و مۆله‌ت

ویننه‌کانی ویکیمیدیا کۆمۆنز به‌پیی مۆله‌ته‌ ڕاگه‌یه‌ندراوه‌کانیان و به‌ ناوه‌ینه‌نه‌وه‌ به‌ره‌م ده‌هێنرینه‌وه. ویننه‌کانی بی بی سی، پۆیتهرز، ئه‌ی پی، ئه‌ی ئیف پی و سییا له‌ رێگه‌ی لۆ مۆنده‌وه‌ به‌پیی برگه‌کانی به‌کارهێنانی دادپه‌روه‌رانه‌ بۆ به‌لگه‌دارکردنی ده‌ستدریژییه‌ خراپه‌کانی مافی مرۆف به‌ره‌م ده‌هێنرینه‌وه، له‌گه‌ڵ ناوه‌ینه‌نه‌وه‌ ئه‌گه‌ر زانرابیت.

به کارهینانی زیره کی دهستکرد

زیره کی دهستکردی به ره مهینر ته نها بۆ وه رگپانی ره شنووس و راستکردنه وهی رینووسی ماددهی سه رچاوه دار به کاردیت. هیچ وتهیه کی دروستکراوی زیره کی دهستکرد، هیچ وینه یه ک یان ناسنامه یه ک له م مالپه ردا نییه. هه ر راستیه ک سه رچاوه یه کی سه ره کیی مرؤف-پشکراو ده پاریزیت.

سیاسه تی راستکردنه وه

هه له کان له ماوه ی ۴۸ کاتزمیری دوا ی پشتراستکردنه وه دا راست ده کرینه وه. راستکردنه وه ماددیه کان (ناویکی هه له، هۆکاری مردنی هه له، ریکه وتیکی هه له) له خواره وهی په ره ی کاریگه ردا تۆمار ده کرین. بنووسن بۆ corrections@iranholocaust.org.

دهستراگه یشتن

هه موو په ره کان پيشنیاژه کانی WCAG 2.2 AA بۆ جیاوازی و که مکردنه وهی جو له پرده کهن، وه شانپکی چاپی پۆسته ر ده نپرن، و دوا ی سه ردانکردن به بی ئینته رنیت کارده کهن.

کۆمه له داتا

- قوربانیه ناوبراوه کان — iranholocaust.org/data/victims.json
- هیلی کاتی، 2026-1979 — iranholocaust.org/data/timeline.json
- راستیه سه ره کییه کان — iranholocaust.org/data/key-facts.json
- قه واره ناوبراوه کان — iranholocaust.org/data/entities.json
- سه رچاوه ناماژه پیکراوه کان — iranholocaust.org/data/citations.json
- داتای تاوانکاری به راوردکاری — iranholocaust.org/data/comparison.json

سه رچاوه: iranholocaust.org، "زستانی خویناوی: سه رکوته کردنی پایه رینی 2025-26 له کۆماری ئیسلامی ئێران" (September 2026 09).
<https://iranholocaust.org/report.pdf>. مۆله تنامه CC BY 4.0.